

kleuter onderwijs

GROEPSWERK OP DE KLEUTERSCHOOL?

Kleuters blijken 'van nature' moeilijk te kunnen samenwerken. Dit is de ervaring van Truus Nicolassen, lerares op een Groesbeekse kleuterschool. Haar opvatting is dat het kleuteronderwijs op systematische en doelgerichte wijze daaraan dient te werken. Op haar school is ter verwezenlijking van dat principe in samenwerking met de schooladviesdienst een programma van gezelschapsspelen opgezet.

Kleuters kunnen niet samenwerken

Op veel kleuterscholen wordt voortdurend in groepjes gewerkt. Dat wil nog niet zeggen, dat er werkelijk in groepen wordt *samengewerkt*. De kleuters spelen met hetzelfde materiaal, maar verdraagzaamheid etc. ten opzichte van elkaar is er vaak niet.

Doordat kleuters vaak gelijktijdig met hetzelfde materiaal willen spelen, lokt dit vaak een conflictsituatie uit die meestal nieuw is bij de jonge kleuter. Normaliter hebben ze weinig of geen ervaring met gelijkwaardige partners in het spel. Thuis heeft het niet veel rekening gehouden met andere kinderen. Het kind is nog sterk individueel gericht, het is nog lang niet aan samenwerken toe.

Waarom willen we dat kinderen in en met de groep kunnen spelen en werken?

Er wordt bij het opgroeiende kind steeds meer een beroep gedaan (thuis, straat, school) op zijn sociale vaardigheden: elkaar verdragen

in spel en werk; leren gebruiken van omgangsvormen; naleven van geldende regels; normen van de groep leren kennen; interesse krijgen voor anderen.

Er is bij de kleuter wel aandacht voor de ander, maar het gaat daarbij om het uiterlijk gedrag en het materiaal van zijn groepsgenoten. Vaak zie je, dat kleuters hetzelfde speelgoed ter hand nemen. Ze imiteren elkaar wel, maar er volgt geen individueel initiatief op elkaars gedragingen.

Als het ene kind plotseling ophoudt met spelen, doet de ander dit ook. Als de kleuters (bijvoorbeeld op de speelplaats) spelen, zie je vaak dat er totaal geen taakverdeling is en noch de kleuter noch de leidster heeft de organisatie in handen. Ieder kind beweegt zich als het ware individueel in de groep.

Toch leiden deze gezamenlijke activiteiten langzamerhand naar een gezamenlijk spel. Dit gebeurt vaak door imitatie van een 'oudste' kleuter en door de inbreng van de betreffende leidster.

Dit samenspel zien wij dan ook als voorbereiding voor het samenwerken in het latere groepswork.

Maar voor het werkelijke samenwerken is meer nodig. Het vereist veel van de kleuter, onder meer: onderling overleg; het opgeven van eigen verlangens; gemotiveerd bezig zijn.

Hieruit blijkt dat als we met de kleuter aan een onderwerp in een groep of in groepjes willen werken eerst aan een groot aantal voorwaarden moet worden gewerkt.

Samenwerking schooladviesdienst

Naar aanleiding van het voorafgaande en door het herhaaldelijk mislukken van eenvoudige spelletjes hebben we in samenwerking met de schooladviesdienst (SAD) een programma van gezelschapsspelen opgezet.

De doelstellingen hiervan waren:

- a Het beheersen van eenvoudige spelen in technisch opzicht.
- b Het leren verwerken en onderkennen van en het leren omgaan met de verlangens die het spel oproept, zoals: beurt afwachten; het verschil in reactievermogen; de onderlinge acceptatie van het verlies dan wel het gewin; leren houden aan spelregels.
- c Het zelfstandig deelnemen en aanpassen aan gezelschapsspelen.
- d Het leren plezierig met elkaar te spelen.

Werkwijze

Om de twee dagen werd door de leidster een eenvoudig en zelfge-

maakt spel klassikaal geïntroduceerd. Belangrijk hierbij was dat de kleuters de eenvoudige spelregels begrepen en dat ze die in technisch opzicht leerden beheersen. Vaak vormden deze spelletjes een onderdeel van een kringgesprek.

Bij het werken met ontwikkelingsmateriaal werd dit gezelschapsspel een van de keuzemogelijkheden. Voordat we met het uiteindelijke programma van start konden gaan, moesten de spelen helemaal aan de kleuters bekend zijn.

Duur van het program

Het program omvatte vier periodes. De duur van de onderscheiden periodes, afhankelijk van de gemotiveerdheid van de groep, varieerde van één tot twee weken. De duur van de spelen kwam op ongeveer een kwartier per dag.

De kleuters stelden in de *eerste periode* hun groepjes zelf samen. De gevormde groepjes zochten ook elke dag zelf een spel uit. De keuze werd op een groot bord aangetekend, waardoor de kleuters in staat waren de stand van gespeelde en niet-gespeelde spelletjes te volgen. In de *tweede periode* zorgden de leidsters voor de samenstelling van de groepjes. Zo konden zij ongemerkt ingrijpen in groepjes die niet of moeilijk functioneerden. Een verdeling die op grond van de observaties tijdens de eerste periode werd gemaakt.

In de *derde periode* werd opnieuw de keus overgelaten aan de kleuter. Opmerkelijk was dat de samenstelling van de groepjes nagenoeg hetzelfde bleef als gedurende de eerste periode.

De keus was weer aan de leidster in de *vierde en laatste periode*. Door twee groepen samen te voegen kon ze ervoor zorgen dat een in het spel sterk overheersend kind een gelijkwaardige partner tegenover zich kreeg.

Observatie

Het speciaal ontworpen observatiemodel leverde ons gegevens over:

- * in hoeverre de groep de spelmoelijkheden onder de knie had
- * in welke mate er samenspel in de groep aanwezig was
- * hoe het gedrag van elk kind was tijdens het spel in de groep.

Vrijwel direct ontstond bij de kinderen een groot enthousiasme voor deze samenwerkingsspelen, maar het begin was ook aanleiding voor ruzie en vechtpartijen. Huilbuien volgden als het spel niet verliep in het voordeel van de betrokken kleuter.

Toch ontwikkelde deze chaotische start zich langzaam naar een rustiger structuur van spelende groepen.

Evaluatie

Na enkele weken samen spelen kon men hier en daar een positief corrigerend en stimulerend optreden in de groepen waarnemen. Een snel afgeleide kleuter werd door de groep herhaaldelijk spontaan tot de orde geroepen; er kwam verzet tegen kinderen die zich niet aan de spelregels wilden houden.

In enkele gevallen was er sprake van een effect, met andere woorden: het leren samenwerken drong ook door in andere activiteiten. De kinderen zochten elkaar op om samen iets te doen in bijvoorbeeld arbeid naar keuze.

Over het algemeen kan worden opgemerkt dat de kleuters veel plezier beleefden aan het project. Anderzijds moet gezegd worden dat onze verwachtingen te hoog gespannen waren. We leerden inzien dat we de kleuter niet zonder meer kunnen onderwerpen aan het werkelijk samenwerken in een groep. Individuele begeleiding blijft vooral in het begin, maar ook tijdens het verloop van het spel, een noodzakelijke voorwaarde voor een goede ontwikkeling.